IJRO.GOV.UZ тизими орқали ЭРИ билан тасдиқланган, Ҳужжат коди: YY27523169

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

QO‘QON DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
Rektori D.Sh.Xodjayeva
29-avgust 2025-yil

TILSHUNOSLIK

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100000 -Ta‘lim
Ta’lim sohasi: 110000 - Ta‘lim
Ta’lim yo‘nalishi: 60111800- Xorijiy til va adabiyoti ingliz tili

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
TILSH1104</td><td>O‘quv yili
2025-2026</td><td>Semester
1</td><td colspan="2">ECTS – Kreditlar
4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta`lim tili
O’zbek/rus/ingliz</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
4</td></tr>
<tr><td>1</td><td colspan="2">Fanning nomi</td><td>Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td>2</td><td colspan="2">Ingliz tilshunosligi</td><td>60</td><td>60</td><td>120</td></tr>
<tr><td>3</td><td colspan="5">I. Fanning mazmuni
Fanni o’qitishdan maqsad – talabalarga tilshunoslikning tarixi, rivojlanishi, tuzilishi va boshqa fanlar bilan munosabatini o‘rgatish, tilshunoslikning zamonaviy yo‘nalishlari to‘g’risida amaliy va nazariy bilimlarini takomillashtirish hamda egallangan bilim, ko‘nikma, malakalarini kasbiy va ilmiy faoliyatda erkin qo‘llay olishlarini ta’minlashdir.
Fanning yetakchi TOP-300 xalqaro universitetlari dasturi asosida tayyorlanganligi:
Tilshunoslik fani dasturi dunyoning yetakchi oliy ta’lim muassasalaridan biri bo‘lgan “University of Oxford”(UK, reytingda 1-o`rin) ta’lim dasturi</b> https://www.ling-phil.ox.ac.uk/admissions/undergraduate-admissionsning Ingliz tili stilistikasi, <b>“Stanford University”(AQSH, reytingda 6-o`rin) ta’lim dasturi https://web.stanford.edu/~efs/ling291/syllabus.html?utm_sourcening Qiyosiy tipologiya, “University of Oslo”(Norvegiya, reytingda 119-o`rin) ENG2168 – Words: English lexicology – Universitetet i Osloning Leksikologiya fanining o‘quv dasturi asosida takomillashtirilgan.
Dasturda quyidagi asosiy jihatlar inobatga olingan:
Nazariy va amaliy yondashuv uyg‘unligi – Word Order Typology, the meaning of words and their meaning relations to other words, the structure and history of languages
Tanqidiy fikrlash va tahlil ko‘nikmalarini rivojlantirish – talabalar huquqiy holatlarni mustaqil tahlil qilish, dalillarga tayangan holda huquqiy</td></tr>
</table>

xulosa chiqarishni o‘rganadilar.

II. O‘quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o‘rni

Xorijiy tillar bo’yicha yetuk mutaxassislarni tayyorlashda talabalarni tilning nazariy masalalari bilan tanishtirish muhim axamiyat kasb etadi, zero filolog-mutaxassis va til ta'limi o’qituvchisi ingliz tilshunosligi fanining nazariy asoslari bilan tanish bo’lishi, til ilmining qonun-qoidalarini umumlashtira olishi kerak bo’ladi. Shundan kelib chiqib, “Ingliz tilshunosligi” fani bo’yicha tuzilgan ushbu dastur “Ta'lim to’g’risida”gi Qonun va O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PQ-2909-sonli qarorida belgilangan vazifalarni xisobga olgan xolda tuzilgan bo’lib, o‘quv rejada mavjud “Tilshunoslikka kirish” va “Umumiy tilshunoslik” kurslarini o‘z ichiga oladi.

II. O‘quv fanining maqsadi va vazifasi

Ingliz tilshunosligi fanining asosiy maqsadi tilshunoslik fani, uning bulimlari, urganish ob'yekti, boshqa fanlar bilan aloqasi xaqida ma'lumot berish, talabalarni tilshunoslik fanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari xaqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda qo’llay olish malakasini shakllantirish kabi vazifalarni xal etishni taqozo qiladi.

Ushbu fanning vazifalari til va jamiyat, til tizimi va tuzilishi, uning satxlari, birliklari va ularning namoyon bo’lish qonuniyatlari, tilshunoslik fanining boshqa fanlar bilan aloqasi, dunyo tillarining klassifikatsiyasi xaqida nazariy bilimlar berishdan iboratdir.

Fan bo’yicha talabalarning bilim, ko’nikma va malakalariga quyidagi talablar qo’yiladi.

Talaba:

- tilning paydo bulishi xakidagi farazlar;
- til satxlari va tilshunoslik bulimlari;
- dunyo tillari va ularning tasnifi;
- tilshunoslik tarixi va tilshunos olimlar;
- tilshunoslik metodlari;
- tilshunoslikning zamonaviy yunalishlari tug‘risida yetarli darajada bilimga ega bulishi;
- tilshunoslik va tilshunoslik tarixi tugrisida keng bilimni egallay olish;
- O‘zbekiston va xorijiy davlatlarda nashr kilingan ilmiy adabiyotlar bilan ishlash;
- o‘rganilayotgan chet tilidan ona tilisi xususiyatlarini ajrata olish;
- tilshunos olimlar ta'limotlarini taxlil kila olish;
- turli tillarni oila va guruxlarga tasniflay olish;

- zamonaviy tilshunoslik masalalarini tushuna olish malakasiga ega bulishi;
- chet tili urganish amaliyotida nazariy bilimlarni qo‘llash;
- tilshunoslik buyicha ilmiy izlanishlarga kasbiy nuktai nazardan qarash;
- dunyo tilshunosligida ruy berayotgan jarayonlarni o‘zaro bog‘liqlik nuktai-nazaridan tahlil kilish;
- tillardagi umumiy va xususiy belgilar xakidagi tushunchalarni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmasiga ega bulishi zarur.

III. Asosiy nazariy kism (ma'ruza mashulotlari) “Tilshunoslik” fanining mazmuni, predmeti va metodi

Tilshunoslik fan sifatida. Tilshunoslik fanining ob'yekti va predmeti. Umumiy va xususiy tilshunoslik. Nazariy tilshunoslik. Amaliy tilshunoslik. Tilshunoslikning boshka fanlar bilan aloqasi. “Tilshunoslikka kirish” va “Umumiy tilshunoslik” kurslarining maqsad va vazifalari.

Til - asosiy aloqa vositasi

Tilning mouiyati. Tilning asosiy vazifasi. Verbal va noverbal muloqot. Tilning paralingvistik belgilar va sun'iy belgilar tizimi bilan aloqasi. Tilning tabiati. Til va nutq.

Til va tafakkur

Til va tafakkur munosabati. Til va tafakkur lingvistik muammo sifatida. Til tafakkur kuroli va vositasi. Psixolingvistika.

Til va jamiyat

Til va ijtimoiy tafakkur. Til va madaniyat. V. fon Gumboldt va lingvomadaniyatshunoslik. Sepir-Uorfning lingvistik nisbiylik nazariyasi. Tilning ijtimoiy tabakalanishi. Sotsiolingvistika. Bilingvizm va diglossiya. Tilning olamni anglash jarayonidagi va xalk yoki individning fikrlash faoliyatidagi ahamiyati.

Tilning kelib chikishi hakidagi diniy, antik davr va zamonaviy farazlar. Tillar integratsiyasi va differensiatsiyasi. Adabiy til - til mavjudligining oliy kurinishi. Adabiy tillarning tipologik farqlanishi. Adabiy tilning milliy-tarixiy omillari. Adabiy til va badiiy adabiyot tili. Adabiy-lisoniy me'yor. Interlingvistika.

Millatlararo va xalkaro aloqa tillari. Sun'iy tillar. Klassik tillar. Aralash tillar (pijin va kreol).

Tillarning o‘zaro xamkorligi va rivojlanish konuniyatlari

Lisoniy tabakalanish va karindosh tillarning tashkil topishi. Elatlar tili. Milliy tillarning rivojlanishi. Tilning ichki va tashki konuniyatlari.

Fonetika

Nutq tovushlari tilning tabiiy materiali sifatida. Nutq tovushlarining akustikasi va artikulyatsiyasi. Tilning artikulyatsion bazasi va aksent. Nutq tovushlarining

	tasnifi. Vokalizm va konsonantizm.Unli tovushlar tasnifi. Undosh tovushlar tasnifi. Nutqning fonetik bulinishi: jumla (fraza), takt (sintagma), bugin, tovush. Enklitika va enkliza xodisasi. Proklitika va prokliza xodisasi. Bugin va uning turlari. Intonatsiyaning vazifasi. Urg'u va uning turlari. Nutq tovushlarining variantlari va variatsiyalari. Reduksiya. Nutq tovushlarining pozitsion va kombinator uzgarishlari. Fonema tushunchasi va uning tovushdan farqi. Fonemalar tizimi va uning milliy uziga xosligi. Leksikologiya So'z tilning markaziy birligi sifatida. Leksikologiya va uning asosiy bulimlari. So'zning xususiyatlari. So'z va leksema. Leksik ma'no va uning turlari. Leksik ma'noning kengayishi va torayishi. Tilning lugaviy katlamlari. So'zlarning ma'no munosabatiga kura turlari. Lugat zaxirasining boyish usullari: suz yasash, suz va iboralarni uzlashtirish. Kup ma'nolilik. Metafora. Metonimiya. Sinekdoxa. Omonimiya. Sinonimlar. Antonimlar. Eskirgan va tarixiy so'zlar. Tabu va evfemizmlar. Etimologiya va "xalk" etimologiyasi. Terminologiya. Idiomalar. Frazeologiya. Leksikografiya. Grammatika Grammatika fan sifatida. Morfologiya. Morfema va uning turlari. Tilning grammatik usullari. Affiksatsiya. Agglyutinatsiya va fuziya. Suzning morfologik va etimologik tarkibi. Tovush almashishlari va ichki fleksiya. Takror (reduplikatsiya). So'z kushilishi. Gapda suz tartibi. Urgu kuchirish. Yordamchi suzlar: predlog, kumakchi, artikl, yuklama, boglovchi. Oxang. Suppletivizm. Tillarning sintetik va analitik kurilishi. Grammatik kategoriyalar. So'z turkumlari. Sintaksis. Tilning sintaktik birliklari. Sodda gap tarkibida sintagmalar. Gap. Gap turlari. Gap bulaklari. So'z birikmalari va ularning boglanish usullari. Gapning aktual bulinishi. Yozuv Yozuv tarakkiyotining asosiy boskichlari. Yozuv paydo bulishining sabablari. Alfavit. Grafika. Orfografiya va uning asosiy tamoyillari: fonetik, morfologik, an'anaviy. Yozuvning maxsus turlari. Tillar tasnifi Dunyo tillari. Tillar tasnifi. Tillarning genealogik tasnifi. Tilshunoslikda kiyosiy-tarixiy metod. Tillarning tipologik (morfologik) tasnifi: flektiv, agglyutinativ, ajratuvchi va mujassamlashtiruvchi tillar. Areal tasnif. Tillarning xududiy bulinishi. Bilingvizm. Interferensiya xodisasi. Funksional tasnif. Til - belgilar sistemasi Belgi va belgilar sistemasi tushunchasi. Semiotika. Tilda "sistema" va "struktura" tushunchalari. Belgilar sistemasining turlari. Til satxlari va uning birliklari

	Til satxlari. Fonologik satx. Morfemik satx. So‘z yasalishi. Leksik satx. Morfologik satx. Sintaktik satx. Gap. Lingvistik tadkikot metodlari Tasviriy metod. Qiyosiy-tarixiy metod. Chogishtirish metodi. Distributiv tahlil metodi. Bevosita ishtirokchilarga ajratish metodi. Transformatsion tahlil metodi. Oppozitsiya metodi. Komponent tahlil metodi. Stilistik tahlil metodi. Statistik metod. Avtomatik tahlil metodi. Tipologik tahlil metodi. Tilshunoslik tarixi Kadimgi Hind tilshunosligi. Kadimgi Gretsiya va Rim tilshunosligi. Platon. Arastu grammatikasi. Stoiklar ta'limoti (eramizdan oldingi III-I asrlar). Falsafiy va grammatik davrlar. Kadimgi Rim tilshunosligi. Urta asrlarda Yevropa tilshunosligi (476-1492). Arab tilshunosligi. Yevropada uygonish davri tilshunosligi (XV-XVIII asrlar). Umumiy ratsional grammatika (Por-Royal). Slavyan mamlakatlarida tilshunoslik. XIX asr rus tilshunosligi F.I. Buslayev, A.A. Potebnya. ^iyosiy-tarixiy tilshunoslik. Komparativistika davrlari. V. fon Gumboldtning tarixiy-falsafiy konsepsiyasi. Til antinomiyalari. Til faoliyat sifatida. Til - xalk ruxi. Tillarning rivojlanish boskichlari. “Yosh grammatikachilar” maktabi. Leypsig to‘garagi. Moskva maktabi. Qozon maktabi. F. de Sossyur lingvistik nazariyasi. Strukturalizm. Praga lingvistik maktabi. Daniya strukturalizmi (glossematika). Amerika struktaralizmi (deskriptiv lingvistika). Shuro davri tilshunosligi. Hozirgi zamon tilshunosligi. XX-XXI asrlar tilshunosligining yetakchi yunalishlari. Tilshunoslikning zamonaviy yo‘nalishlari Generativ tilshunoslik. Kognitiv tilshunoslik. Lingvistik falsafa. Pragmalingvistika. Matn lingvistikasi. Psixolingvistika. Etnolingvistika. Tipologik lingvistika. Lingvomadaniyatshunoslik. Kompyuter lingvistikasi. Korpus tilshunoslik. Ontolingvistika. Zoolingvistika. Biolingvistika. Mentalingvistika. Lingvopoetika. Matematik lingvistika. Kommunikativ tilshunoslik. Neyrolingvistika. Paralingvistika. Diskursologiya (diskurs nazariyasi). Neyrolingvistika. **IV. Seminar mashg‘ulotlari buyicha kursatma va tavsiyalar** Seminar mashgulotlari uchun kuyidagi mavzular tavsiya etiladi: “Tilshunoslikka kirish” kursi: 1. Tilshunoslik fanining urganish ob'yekti. Tilning paydo bulishi. 2. Fonetika va fonologiya. 3. Leksikologiya va uning bulimlari. 4. Grammatika. Morfologiya va morfemika. 5. Sintaksis. 6. Yozuv va uning rivojlanish boskdchlari.

	7. Tillarni tasniflash: funksional, areal va tipologik tasniflar. 8. Tillarning genealogik tasnifi. 9. Tillarning o‘zaro munosabatlari va rivojlanish konuniyatlari. “Umumiy tilshunoslik” kursi: 1. Tilshunoslik fani tarixi. Qadimgi xind, xitoy, grek, rim tilshunosligi. 2. O‘rta asrlarda yevropa va arab tilshunosligi. O‘rta Osiyoda tilshunoslikning rivojlanishi. 3. Uyg‘onish davri tilshunosligi. Umumiy ratsional grammatikaning yaratilishi. 4. XIX asrda kiyosiy-tarixiy tilshunoslikning vujudga kelishi. V. Gumboldt ta'limoti. Tilshunoslik tarixidagi yunalishlar va maktablar. 5. Ferdinand de Sossyurning lingvistik nazariyasi. Tilshunoslikda strukturalizm. 6. Til belgilar sistemasi sifatida. Til satxlari va ularning birliklari. 7. XX-XXI asrlar tilshunosligining zamonaviy yunalishlari. 8. Lingvistik tadqiqot metodlari. Seminar mashg‘ulotlari multimedia vositalari bilan jixozlangan auditoriyada o‘tkazilishi lozim. Mashg‘ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o‘tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar kullanilishi maksadga muvofik. **V. Mustaqil ta'lim va mustakil ishlar** Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: “Tilshunoslikka kirish” kursi: 1. Tilning paydo bulishi tugrisidagi nazariyalar. 2. Turli tillardagi fonetik xodisalar. 3. Turli tuzilishli tillarda suz yasash usullarining umumiy va farqdi jixatlari. 4. Etimologiya. Ilmiy etimologiya, xalk etimologiyasi va “yolg‘on etimologiya”. 5. Turli tillarda suz turkumlari va ularni guruxlash tamoyillari. 6. Gapning aktual bulinishi. Sintaktik inversiya. 7. Yozuvning tarixiy va zamonaviy turlari. 8. Tillarning genealogik tasnifi. 9. Til aloqalari. Bilingvizm va interferensiya. 10. Til hodisalari va ularning ilmiy nomlanishi. “Umumiy tilshunoslik” kursi: 1. O‘rta Osiyoda tilshunoslikning rivojlanishi. 2. Tilshunoslik maktablari. 3. O‘zbek tilshunosligi va uning rivojlanish yullari. 4. Strukturalizm va uning yunalishlari. 5. Lingvopragmatika. 6. Lingvomadaniyatshunoslik.

	7. Bolalar tilining ilk rivojlanish davri. 8. Kompyuter lingvistikasi. Tillarni intensiv urganish dasturlari. 9. Til ta'limiga zamonaviy yondashuvlar: kommunikativ, integrar va kompetensiyaviy yondashuvlar. 10. Kommunikativ tilshunoslikning zamonaviy turlari. Mustaqil uzlashtiriladigan mavzular buyicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va ularni takdimot kilish tavsiya etiladi
4	**Asosiy va kushimcha ukuv adabiyotlar xamda axborot manbalari** **Asosiy adabiyotlar:** 1. Iriskulov M.T. Tilshunoslikka kirish. - T., 2008. 2. Yo’ldoshev I., Muhamedova S., Sharipova O’., Madjidova R. Tilshunoslik asoslari. - T., 2007/2013. 3. Nurmonov A., Iskandarova Sh. Umumiy tilshunoslik. - T., 2007. 4. Muhamedova S., Yo’ldoshev I., Madjidova R., Sharipova O’., To'xtamatov X. Tilshunoslik asoslari. - Elektron darslik. 5. Maslov Yu.S. Vvedeniye v yazыkoznaniye. - M., 2007. 6. Reformatskiy A. Vvedeniye v yazыkoznaniye. - M., 2006. 7. Popova Z.D., Sternin I.A. Obщyeye yazыkoznaniye. - M., 2007. 8. Rasulov R. Umumiy tilshunoslik. - T., 2007/2010. 9. Sharafutdinova N.S. Teoriya i istoriya lingvisticheskoy nauki. - M., 2007. 10. William B. McGregor. Linguistics. An introduction. - New York, Bloomsbury Academic Press, 2015. 430 p. 11. Keith Allan. The Oxford Handbook of the History of Linguistics, Oxford University Press London, 2013. **Qo‘shimcha adabiyotlar:** 1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik Uzbekistan davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: “Uzbekistan” NMIU, 2017. - 29 b. 2. Mirziyoyev Sh.M. ^onun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt tarakkiyoti va xalk farovonligining garovi. - Toshkent: “Uzbekistan” NMIU, 2017. - 47 b. 3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalkimiz bilan birga kuramiz. - Toshkent: “Uzbekistan” NMIU, 2017. - 485 b. 4. Uzbekistan Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “Uzbekistan Respublikasini yanada rivojlantirish buyicha xarakatlar strategiyasi tugrisida” gi PF-4947-sonli Farmoni. Uzbekistan Respublikasi konun xujjatlari tuplami, 2017 y., 6-son, 70-modda. 5. Mirziyoyev Sh.M. Tankidiy taxlil, kat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - xar bir raxbar faoliyatining kundalik koidasi bulishi kerak. Uzbekistan

	Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istikbollariga bagishlangan majlisidagi Uzbekistan Respublikasi Prezidentining Nutqi. // Xalk suzi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11. 6. Uzbekistan Respublikasi Konstitutsiyasi. - T.: Uzbekistan, 2017. - 46 b. 7. Zokirov M., Madjidova R., Sultonova Sh. Uzbekcha-ruscha-inglizcha lingvistik atamalar muxtasar lugati. - T., 2016. 8. Nemchenko V.N. Vvedeniye v yazыkoznaniye. - M., 2008. 9. Axmanova O.S. Slovar lingvisticheskix terminov. - M., 2004. 10. Щukin A.N. Lingvodidakticheskiy ensiklopedicheskiy slovar. - M., 2006. 11. Avlakulov Ya.I. Uzbek tilining onomastik kulami. - Toshkent, 2017. 12. Koduxov V.I. Obщyeye yazыkoznaniye. - M., 1974. 13. Levitskiy Yu.A. Obщyeye yazыkoznaniye. - M., 2009. 14. Umarxujayev M. Umumiy tilshunoslik. - Andijon, 2010. 15. Brusenskaya L.A. Uchebnыy slovar lingvisticheskix terminov. - Rostov n/D., 2005. **Internet saytlari:** 1. www.tdpii.uz <http://www.tdpii.uz> 2. www.pedagog.uz <http://www.pedagog.uz> 3. www.ziyonet.uz <http://www.ziyonet.uz> www.edu.uz <http://www.edu.uz>
5	Fan dasturi Qo‘qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universiteti Kengashining 2025-yil 30-iyundagi 1-sonli qarori bilan tasdiqlangan.
	Fan/modul uchun mas’ullar: M.Otaboyeva - QDU “Xorijiy tillar metodikasi” kafedrasi dotsenti, PhD
	Taqrizchilar: N.Aliboyeva - Qo‘qon DU“Xorijiy tillar metodikasi” kafedrasi dotsenti, PhD T.Otaxo‘jayev - Qo‘qon DU “Xorijiy tillar metodikasi” kafedrasi dotsenti